

Упереджене насильство в Чеській Республіці після російського вторгнення в Україну

Аналіз антиукраїнських та антиросійських інцидентів

IN IUSTITIA

Вступ

У цьому звіті аналізується зміна структури та динаміки упередженого насильства у Чеській Республіці після вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року на основі даних, зібраних у рамках регулярного моніторингу упередженого насильства, проведеного організацією In IUSTITIA. Звіт показує, що у 2022 р. відбулося істотне збільшення кількості зареєстрованих інцидентів, скоєних щодо осіб української та російської національностей, а в разі антиукраїнських інцидентів, ця тенденція зберігається і в 2023 році.

In IUSTITIA вважає етнонаціонально мотивовані напади на ґрунті ненависті загрозою для прав людей з незахищених груп, таких як біженці з України, а також серйозним викликом принципам і цінностям, які сповідують чеська держава і демократичне громадянське суспільство. Ми переконані, що важливим внеском у їхній захист є доступність інформації про упереджене насильство та його зміни. Інформація про упереджені антиукраїнські та антиросійські інциденти все ще доступна лише в обмеженому обсязі та у проблемній формі.

Президія поліції опублікувала інформацію про те, що у 2022 році в Чехії було скоєно 242 злочини на ґрунті ненависті, 78 з яких були спрямовані проти українців, а 50 - проти росіян і русинів (45 % від усіх злочинів на ґрунті ненависті) (1). Однак, коли ми запросили дані про ці злочини у Президії поліції за той самий період з Системи реєстрації статистики злочинів, надісланий файл містив лише 79 діянь, мотивованих українською, а також російською та русинською національностями. З них 60 були антиукраїнськими і 19 антиросійськими. Дивно, але у своїх звітах про прояви екстремізму та упередженої ненависті Міністерство внутрішніх справ описує ці злочини лише на словах. Вони не фіксуються у кримінальній статистиці, тому доступна лише статистика злочинів на ґрунті антисемітизму, антициганства, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (2).

Єдиним іншим загальнодоступним джерелом, яке зачіпає проблему насильства на ґрунті упереджень, є дослідження дослідницької організації PAQ Research, що фокусується на ромських біженцях з України. На основі опитування домогосподарств ромів-українців було виявлено, що 30% з них стикалися з нетерпимістю з боку чехів, а 9% - з нетерпимістю з боку інших українських біженців у Чеській Республіці (3).

Зростання кількості антиукраїнських та антиросійських інцидентів частково відповідає висновкам досліджень про вплив значущих історичних подій на частоту насильства на ґрунті упереджень. Терористичні атаки 11 вересня 2001 року в США (4), референдум 23 червня 2016 року (5) щодо членства Великої

Британії в Європейському Союзі, а також пандемія Covid-19 після 2020 року в цих країнах (6) спричинили зростання насильства на ґрунті упереджень щодо людей, які, на думку нападників, належать до груп, визначених як винуватці несприятливого розвитку суспільства: Мусульмани, іммігранти, вихідці з Китаю чи Східної Азії загалом.

Російське вторгнення також супроводжувалося волною відповідного насильства: кількість інцидентів, зареєстрованих у рамках моніторингу насильства на ґрунті ненависті In IUSTITIA, перевищила середньостатистичні показники. Паралельно з цим ми також спостерігаємо безпрецедентне зростання кількості нападів на ґрунті ненависті, скоєних через українську національність. Це, ймовірно, відображає вплив критиків участі чеської держави в підтримці українських біженців та українського керівництва в захисті своєї території. Таким чином, мова йде скоріше про насильство, спрямоване на вираження нетерпимості до біженців або підтримку російського імперіалізму. Неправдива інформація, що поширюється про новоприбулих, включаючи твердження про нібито вищий рівень злочинності, може бути основним фактором, що впливає на збільшення кількості антиукраїнських нападів (7).

Дані моніторингу In IUSTITIA не є ані повним набором інцидентів на ґрунті упередженості в Чеській Республіці, ані репрезентативною вибіркою. Вони дають змогу лише певним чином дослідити насильство на ґрунті упереджень, ґрунтуючись на методах збору даних, детально описаних у щорічних звітах про це явище (8). Важливість такого дослідження зумовлена тим, що про інциденти, пов'язані з проявами упередженості, часто не повідомляється в поліцію.

Структура звіту:

- Висновок
- Що таке упереджене насильство?
- Результати кількісного аналізу антиукраїнських та антиросійських інцидентів
- Вибрані антиукраїнські та антиросійські інциденти (2022-2023 рр.)
- Послуги для постраждалих, які надає In IUSTITIA

Про упереджене насильство за українську національність буде й надалі йти мова у регулярних щоквартальних звітах. Вони будуть опубліковані на сайті www.in-ius.cz.

ВИСНОВОК

- ▶ На нашу думку, російське вторгнення в Україну суттєво вплинуло на структуру та розвиток упередженого насильства в Чеській Республіці. Ми спостерігаємо значне зростання антиукраїнських та антиросійських інцидентів між 2022 і 2023 роками (станом на 31 липня 2023 року). Якщо в період з 2015 по 2021 рік ці категорії інцидентів разом становили щонайбільше 5% від усіх інцидентів на ґрунті упередженості, зафіксованих у відповідному році, то у 2022 році на них припадало 19%, а у 2023 році - 22% інцидентів.
- ▶ У 2022 і 2023 роках антиукраїнські інциденти переважали над антиросійськими (35 проти 14). 2022 року було зафіксовано 16 антиукраїнських і 14 антиросійських інцидентів. У 2023 році було зафіксовано 19 нападів на осіб української національності і жодного - на осіб російської національності.
- ▶ Напади на осіб російської національності сталися виключно в перші два квартали 2022 року, причому всі вони, крім одного, припали на перший квартал. Тому їх можна класифікувати як відповідь на російську агресію проти України.
- ▶ Зростання кількості нападів на осіб української національності демонструє тенденцію до зростання протягом усього періоду, що розглядається. Такий розвиток подій відображає незгоду частини суспільства з наданням допомоги українським біженцям, а також підтримку російського імперіалізму, підживлювану дезінформаційною активністю.
- ▶ Вербальне насильство домінувало серед форм інцидентів в обох категоріях: воно було присутнє в 77% антиукраїнських інцидентів та 71% антиросійських інцидентів. Антиукраїнські інциденти частіше характеризуються фізичним насильством - 49% з них супроводжувалися ним. Антиросійські інциденти, з іншого боку, частіше включали напади на майно, в тому числі графіті (43% антиросійських інцидентів). Фізичне насильство було присутнє лише в 14% антиросійських інцидентів.
- ▶ Найчастіше до завданих шкод відносять моральну шкоду. За нею у випадку антиукраїнських інцидентів слідує психологічна шкода (40% антиукраїнських інцидентів) та тілесні ушкодження з різним терміном лікування (28% антиукраїнських інцидентів), у тому числі 2 інциденти з тривалими наслідками для здоров'я. В антиросійських інцидентах частіше траплялася майнова шкода (36% антиросійських інцидентів). Тілесні

ушкодження були зафіксовані лише один раз, і це був антиросійський інцидент, але скоєний проти українця.

- Більшість інцидентів сталися в Празі. Саме там сталося 63% антиукраїнських інцидентів і 79% антиросійських. Південно-Моравський край також частіше представлений в антиукраїнських нападах. За межами Праги антиросійські інциденти були зареєстровані лише в Оломоуцькому та Південночеському краях.
- Що стосується конкретного місця, антиукраїнські інциденти найчастіше траплялися в громадському просторі (29% антиукраїнських інцидентів) та в інтернеті (17% антиукраїнських інцидентів). Антиросійські інциденти відбувалися вдома у жертви (36% антиросійських інцидентів) та в транспорті (21% антиросійських інцидентів).
- 38 фізичних жертв було зафіксовано в нападах, спрямованих проти осіб української національності, і три інциденти були спрямовані проти українців в цілому. В антиросійських нападах постраждали щонайменше 23 фізичні особи та 3 юридичні особи.
- У кількох випадках особи нападників відрізнялися від осіб, на яких вони нападали. Жертви були різного віку, в тому числі діти. Їхнє громадянство найчастіше належало країнам за межами Європейського Союзу, але в багатьох випадках цю інформацію знайти не вдалося.
- Особи нападників зазвичай були відомі у антиукраїнських інцидентах, натомість у антиросійських інцидентах вони не були відомі. В обох категоріях інцидентів нападниками були окремі особи, а не групи з 2 або більше осіб. За деякими винятками, нападники не були прихильниками ультраправих поглядів.

Що таке упереджене насильство?

Насильство на ґрунті упереджень - це напади, спричинені упередженнями щодо певної групи людей. Насильство на ґрунті упереджень також іноді називають насильством на ґрунті ненависті, але цей термін вводить в оману, оскільки створює враження, що ненависть, у сенсі довготривалої інтенсивної емоції, є ключовим фактором для визначення інциденту як такого, що ґрунтується на ненависті. Однак це не так; насильство на ґрунті ненависті визначається лише упередженим мотивом нападника.

Конкретні люди або їхнє майно стають об'єктами такого насильства не через особистий досвід людей, які на них нападають, а через їхню реальну чи уявну групову приналежність. Необхідно підкреслити слово "уявної". Як вже було сказано, упереджене насильство визначається мотивом нападника. Фактична груповая приналежність, як її сприймають жертви, не має значення для вчинення нападу на ґрунті упередження. У цьому звіті описано кілька інцидентів, в яких нападники напали на когось через його українську або російську національність, але жертви нападу не ідентифікували себе як таких. Наприклад, антиросійський мотивований напад був скоєний на людей, які ідентифікували себе як українці.

Груповая приналежність розпізнається нападником або атакованим за характеристиками, які часто або незмінні, або несправедливо вимагати їхньої зміни. До них належать, наприклад, колір шкіри, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, релігія, обмеження фізичних можливостей або національність. Ми розуміємо національність ширше, ніж громадянство, і також відносимо до неї такі ознаки, як мова. У звіті описується інцидент, коли на людей напали через те, що вони розмовляли російською мовою. Тому ми класифікуємо його як антиросійський інцидент.

Оскільки упереджене насильство спрямоване на належність до групи, воно завжди є символічним у певному сенсі. Нападають не лише на конкретну жертву, але й на всю групу, яку вона представляє в очах нападника. Напад на ґрунті упередження можна розглядати як повідомлення, яке інформує ширшу спільноту про те, що деякі групи не належать до неї або заслуговують щонайбільше на статус другого сорту.

Напад може бути здійснений у різних формах (словесно або фізично, зі зброєю або без неї) або в різних місцях (на вулиці, вдома або в Інтернеті).

Деякі види упередженого насильства можуть бути кваліфіковані як правопорушення, які регулюються кримінальним та кримінально-процесуальним правом. У Кримінальному кодексі є ряд кримінальних правопорушень, які мають мотив упередження, зазначений в основних або кваліфікованих ознаках.

У першому випадку це стосується наступної трійці злочинів:

§ 352 Насильство над групою населення та над окремою особою,

§ 355 Наклеп на національну, расову, етнічну чи іншу групу осіб,

§ 355 Розпалювання ворожнечі та ненависті до групи осіб або до обмеження їхніх прав і свобод.

§ 352 Насильство над групою населення та над окремою особою

(1) Той, хто погрожує групі мешканців смертю, тілесними ушкодженнями або заподіянням шкоди у великих розмірах, карається позбавленням волі на строк до одного року.

(2) Той, хто застосовує насильство щодо групи громадян або окремої особи або погрожує їм смертю, тілесними ушкодженнями чи шкодою у великих розмірах через їхню дійсну або уявну расову приналежність, приналежність до етнічної групи, національність, політичні переконання, релігію або через те, що вони є дійсними або уявними атеїстами, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до трьох років.

(3) Як і в частині 2, підлягає покаранню,

а) хто вступає у змову або домовляється про вчинення такого злочину, або

б) хто вчиняє діяння, зазначене в пункті 1, за допомогою преси, кіно, радіо, телебачення, загальнодоступної комп'ютерної мережі або інших подібних ефективних засобів.

§ 355 Наклеп на націю, расу, етнічну або іншу групу осіб

(1) Хто публічно ганьбить

а) націю, її мову, расу чи етнічну групу, або

б) групу осіб через їхню дійсну або уявну расу, приналежність до етнічної групи, національність, політичні погляди, релігію або через те, що вони насправді або нібито не мають релігії, карається позбавленням волі на строк до двох років.

(2) Злочинець підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років, якщо він вчинив діяння, зазначене в частині 1

а) щонайменше з двома особами, або

б) за допомогою преси, кіно, радіо, телебачення, загальнодоступної комп'ютерної мережі або інших подібних ефективних засобів

§ 356 Підбурювання до ненависті до групи осіб або до обмеження їхніх прав і свобод

(1) Публічні заклики до розпалювання ворожнечі до нації, раси, етнічної групи, релігії, класу або іншої групи осіб, а також до обмеження прав і свобод їхніх членів караються позбавленням волі на строк до двох років.

(2) Будь-яка особа, яка вступає у змову або готується до вчинення діяння, зазначеного в пункті 1, підлягає такому ж покаранню.

(3) Порушник карається позбавленням волі на строк від шести місяців до трьох років,

(а) якщо він або вона вчиняє діяння, зазначене в частині 1, за допомогою преси, кіно, радіо, телебачення, загальнодоступної комп'ютерної мережі або інших подібних ефективних засобів; або

(б) якщо таким діянням вона бере активну участь у діяльності групи, організації чи об'єднання, які пропагують дискримінацію, насильство або расову, етнічну, класову, релігійну чи іншу ненависть.

Як приклад злочину з мотивом упередження у кваліфікованому складі можна навести § 146 "Тілесні ушкодження", де мотив упередження є частиною пункту 2(е):

(1) Умисне заподіяння тілесного ушкодження іншій особі карається позбавленням волі на строк від шести місяців до трьох років.

(2) Злочинець підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від одного до п'яти років, якщо він вчинив діяння, передбачене частиною 1

(а) щодо вагітної жінки

(б) щодо дитини віком до п'ятнадцяти років

(с) щодо свідка, експерта або перекладача у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків,

(d) на медичного працівника при виконанні ним медичної діяльності або професії, спрямованої на порятунок життя або охорону здоров'я, або на іншу особу, яка виконувала аналогічний обов'язок із захисту життя, здоров'я або майна, що впливає з її роду діяльності, професії, посади чи службового становища або покладений на неї законом; або

(е) на іншу особу через її дійсну або передбачувану расу, належність до етнічної групи, національність, політичні переконання, релігію або через те, що вона фактично або передбачувано не сповідує релігію.

(3) Злочинець карається позбавленням волі на строк від двох до восьми років, якщо він заподіяв тяжкі тілесні ушкодження діянням, зазначеним у пункті 1.

(4) Злочинець карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років, якщо він спричинив смерть в результаті діяння, зазначеного в пункті 1.

Результати кількісного аналізу антиукраїнських та антиросійських інцидентів

У період з 2022 по 2023 рік (станом на 31 липня 2023 року) ми зафіксували загалом 49 антиукраїнських та антиросійських інцидентів. У 2022 році ми зафіксували 16 антиукраїнських та 14 антиросійських інцидентів. В обох випадках ці цифри вибиваються з попередніх тенденцій. У попередні роки ми фіксували не більше 5 інцидентів антиукраїнських нападів. Кількість нападів на представників російської національності була ще меншою - в середньому 2 інциденти на рік. У 2023 році кількість антиукраїнських інцидентів зростає до 19, тоді як ми не зафіксували жодного антиросійського інциденту.

У таблиці 1 разом із кількістю інцидентів, зафіксованих у період з 2015 по 2023 рік, наведено значення їхньої частки від усіх інцидентів у відповідному році. У 2022 році частка антиукраїнських нападів вперше сягнула позначки 10%. Це сталося у 16 зі 157 інцидентів, зареєстрованих того року. Разом антиукраїнські та антиросійські інциденти склали майже п'яту частину всіх інцидентів, зафіксованих у цьому році.

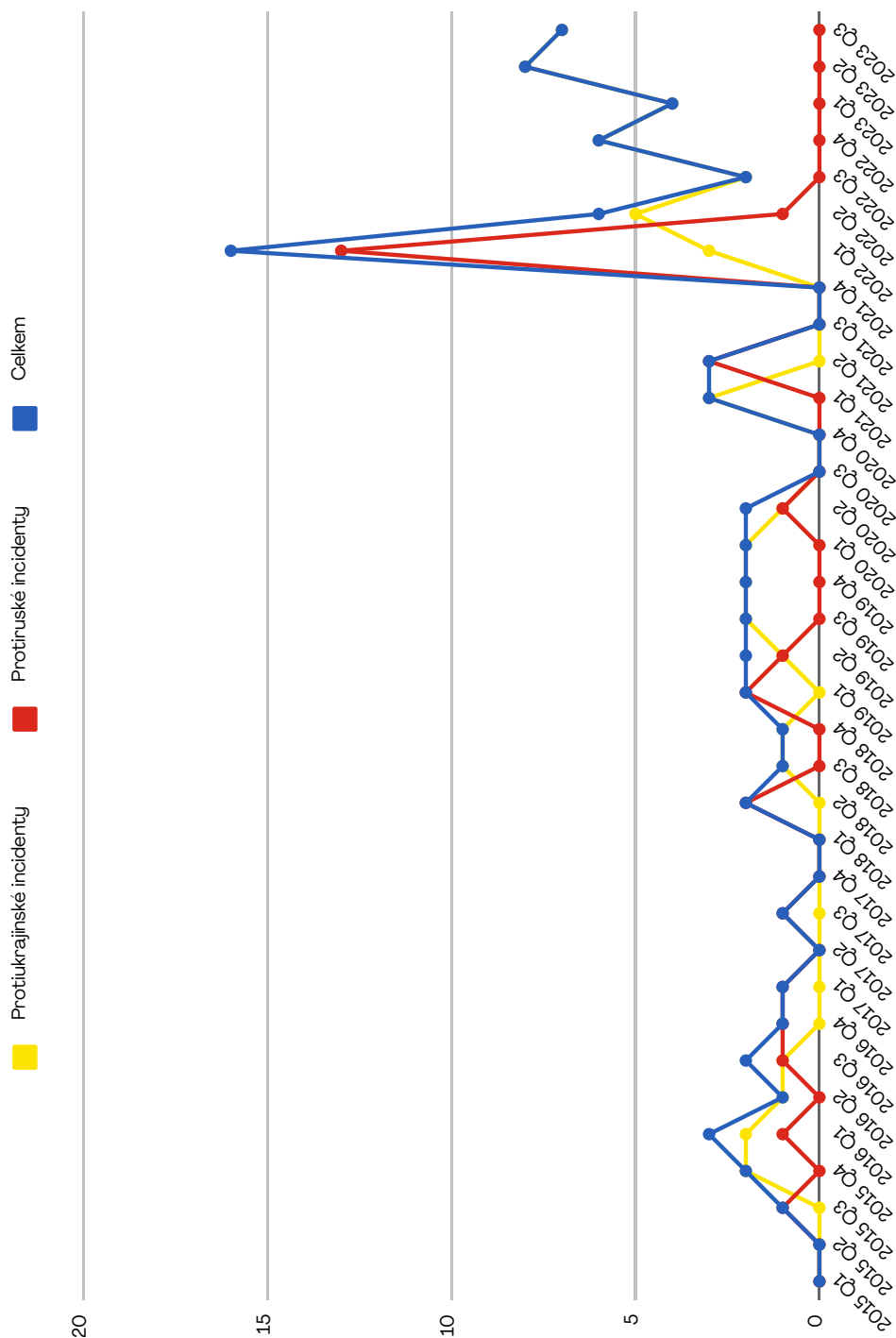
Таблиця 1

Кількість інцидентів на ґрунті антиукраїнських та антиросійських упереджень у 2015-2023 роках

	Антиукраїнські інциденти	Антиросійські інциденти	Всього
2015 (N = 141)	2 (1,4 %)	1 (0,7 %)	3 (2,1 %)
2016 (N = 175)	4 (2,3 %)	3 (1,7 %)	7 (4 %)
2017 (N = 153)	0 (0 %)	2 (1,6 %)	2 (1,3 %)
2018 (N = 148)	2 (1,4 %)	2 (1,4 %)	4 (2,7 %)
2019 (N = 157)	5 (3,2 %)	3 (1,9 %)	8 (5,1 %)
2020 (N = 164)	3 (1,8 %)	1 (0,6 %)	4 (2,4 %)
2021 (N = 142)	3 (2,1 %)	3 (2,1 %)	6 (4,2 %)
2022 (N = 157)	16 (10 %)	14 (8,9 %)	30 (19 %)
2023 (N = 86)	19 (22 %)	0 (0 %)	19 (22 %)

Динаміка кількості інцидентів по кварталах у 2015-2023 роках

На графіку показано динаміку кількості інцидентів в обох категоріях у розрізі кварталних періодів. Більш детальне представлення показує різну траєкторію розвитку антиукраїнських та антиросійських інцидентів. Тоді як кількість антиросійських інцидентів різко зросла в першому кварталі 2022 року, а потім з такою ж інтенсивністю знижувалася, досягнувши нульового значення в третьому кварталі 2023 року, зростання кількості антиукраїнських інцидентів було більш поступовим і здебільшого залишалася в діапазоні вищих за середні показників до кінця звітного періоду. Таким чином, на зміну фази репресій проти представників російської національності, схоже, прийшла фаза антиукраїнського спротиву. Втім, таку інтерпретацію ще належить підтвердити подальшим розвитком подій.

Форми інцидентів

У 2022 та 2023 роках в антиукраїнських та антиросійських інцидентах переважали словесні напади. Фізичне насильство було другою найпоширенішою формою в антиукраїнських інцидентах - воно траплялося в 49% антиукраїнських інцидентів. За ним слідує залякування і погрози (23% антиукраїнських інцидентів). Другою найпоширенішою формою антиросійських інцидентів були посягання на майно, включаючи графіті (43% антиросійських інцидентів). На противагу цьому, фізичне насильство було представлене лише в 14% антиросійських інцидентів. "Інша форма нападу" в антиукраїнських інцидентах в основному представлена нацистськими виступами.

Детальний розподіл форм нападів наведено в таблиці 2. Сума відносних величин у таблиці перевищує 100%, оскільки 1 інцидент міг бути здійснений у кількох різних формах одночасно. Наприклад, деякі інциденти могли включати як словесні, так і фізичні напади. При інтерпретації отриманої інформації важливо враховувати не лише відносні, але й абсолютні показники. Вони відрізняються в обох категоріях інцидентів. Якщо в 35 українських інцидентах було виявлено 60 випадків форм нападу, то в 14 антиросійських інцидентах - 23 випадки. Таким чином, хоча фізичний напад був присутній у 14% антиросійських інцидентів, це відповідає лише 2 інцидентам. Ще важливішу інформацію надає той факт, що фізичне насильство було присутнє майже в половині антиукраїнських інцидентів.

Таблиця 2

Форми антиукраїнських та антиросійських упереджених інцидентів (2022-2023 рр.)		
	Антиукраїнські інциденти (N = 35)	Антиросійські інциденти (N = 14)
Словесна нападка	27 (77 %)	10 (71 %)
Залякування або погрози	8 (23 %)	4 (29 %)
Фізичний напад	17 (49 %)	2 (14 %)
Графіті	0 (0 %)	1 (7,1 %)
Напад на майно	5 (14 %)	5 (36 %)
Інша форма	3 (8,6 %)	1 (7,1 %)

Типи пошкоджень

З точки зору завданої шкоди, моральна шкода (посягання на людську гідність) була найпоширенішою в обох категоріях. У випадку антиукраїнських нападів за нею йшла психологічна шкода (40% антиукраїнських інцидентів) і тілесні ушкодження з різною тривалістю лікування (28% антиукраїнських інцидентів), у тому числі 2 інциденти з незворотними наслідками. Майнові збитки були більш поширеними в антиросійських нападах (36% антиросійських інцидентів).

Прикметно, що в антиросійських інцидентах майже не було тілесних ушкоджень. Виняток становить лише один випадок - тілесне ушкодження з терміном лікування понад 7 днів, яке, до того ж, було завдано людині, яка ідентифікувала себе як українець, а не росіянин. Детальна інформація про пошкодження наведена в Таблиці 3. Як і у випадку з формами інцидентів, слід враховувати той факт, що 1 інцидент може включати більше одного типу шкоди.

Таблиця 3

Типи шкоди, антиукраїнських та антиросійських інцидентів на ґрунті упереджень (2022-2023 рр.)

	Антиукраїнські інциденти (N = 35)	Антиросійські інциденти (N = 14)
Моральна шкода	26 (74 %)	13 (93 %)
Психологічна шкода	14 (40 %)	3 (21 %)
Майнова шкода невеликого розміру (до 5 000 чеських крон)	3 (8,6 %)	0 (0 %)
Майнова шкода більшого розміру (до 50 000 чеських крон)	0 (0 %)	5 (36 %)
Майнова шкода більшого розміру (понад 50 000 чеських крон)	1 (2,9 %)	0 (0 %)
Шкода здоров'ю (лікування до 7 днів)	4 (11 %)	0 (0 %)
Тілесні ушкодження (лікування понад 7 днів)	4 (11 %)	1 (7,1 %)
Тілесні ушкодження з незворотними наслідками	2 (5,7 %)	0 (0 %)
Невідома шкода	3 (8,6 %)	0 (0 %)

Місце інциденту

Моніторинг місця інциденту здійснюється на окружному та місцевому рівнях. Що стосується регіонів, то тут явно домінує столиця Прага. 63% антиукраїнських інцидентів та 79% антиросійських інцидентів сталися саме там. Антиукраїнські інциденти також тричі траплялися в Південно-Моравському краї. По два інциденти сталися в Карловарському, Пльзеньському та Устецькому краях, по одному - в Центральночеському, Градецько-Кралове, Ліберецькому та Оломоуцькому краях. Антиросійські інциденти були також зафіксовані в Оломоуцькому краї (двічі) та Південночеському краї (один раз).

З точки зору місця, антиукраїнські інциденти найчастіше відбувалися в громадських місцях (29% антиукраїнських інцидентів) та в інтернеті (17% антиукраїнських інцидентів). Меншою мірою вони відбувалися вдома, на роботі, в

транспорті, закладах гостинності, школі, спортивних майданчиках і магазинах. Щодо антиросійських нападів, ми спостерігаємо, що найчастіше об'єктами нападів стають житло жертви (36% антиросійських інцидентів) і транспортні засоби (21% антиросійських інцидентів). Далі йдуть громадський простір, школа, готельний заклад і магазин.

Характеристики жертв

Існують різні типи жертв: фізичні особи, юридичні особи та неформальні групи (якщо нападають на цілу групу). У випадку антиукраїнських інцидентів було зафіксовано 38 конкретних фізичних жертв і 3 неформальні групи. Однак кількість жертв тут, безумовно, буде вищою, враховуючи інцидент з пошкодженням одним нападником близько 20 автомобілів з українськими реєстраційними номерами, кількість власників яких нам не була відома. Антиросійські інциденти характеризуються щонайменше 23 фізичними жертвами і 3 юридичними особами, в одному випадку - невідомим власником магазину з назвою, написаною кирилицею. Обидві категорії нападів включають випадки, коли мотив не збігається з особою потерпілого. Двічі були нападні особи російської національності, які ідентифікували себе як українці, двічі - особи української національності, які ідентифікували себе як росіяни та болгар.

Для кожної фізичної жертви ми відстежуємо такі характеристики, як стать, вік і громадянство. Ці дані збираються різною мірою. Стать було встановлено для 35 постраждалих української національності та 16 постраждалих російської національності. В обох категоріях чоловіки частіше зазнавали нападів, ніж жінки, причому в антиукраїнських інцидентах частка чоловіків, які зазнали нападів, була вищою (71% антиукраїнських інцидентів), ніж в антиросійських (63% антиросійських інцидентів).

Вдалося визначити вік 20 осіб, які зазнали нападів за українську національність, і 10 осіб, які зазнали нападів за російську національність. Склад у кожному інтервалі є неоднорідним. Для антиросійських інцидентів 50% постраждалих потрапляють в інтервали від 26 до 35 років і від 36 до 45 років (у кожному 5 постраждалих). Для антиросійських інцидентів найчастіше зустрічався віковий інтервал від 46 до 55 років (30%). В обох категоріях інцидентів були зафіксовані особи віком до 15 років, які зазнали нападу.

Громадянство було у 38 жертв антиукраїнських інцидентів і 23 жертв антиросійських інцидентів. У випадку антиукраїнських нападів майже три чверті жертв мали громадянство країни, що не входить до Європейського Союзу - переважно це власники українського громадянства. У випадку антиросійських нападів ситуація більш різноманітна. Крім того, 35% з них не вдалося ідентифікувати їхнє громадянство. Як правило, єдиною доступною інформацією було те, що вони розмовляють російською мовою.

Характеристика нападників

Ми спостерігаємо характеристики на рівні знайомства нападника, кількості нападників і того, чи є нападник прихильником ультраправих. Під знайомством нападника мається на увазі те, чи відома його особа жертві нападу, правоохоронним органам або громадськості загалом. У випадку антиукраїнських інцидентів нападник був відомий у 71% випадків, тоді як у випадку антиросійських інцидентів - лише у 29%.

В обох категоріях інцидентів окремі особи були більш схильні до скоєння нападів, ніж групи з 2 і більше осіб. У 60% випадків були антиукраїнськими, а в 43% - антиросійськими. Однак у 36% антиросійських нападів кількість нападників була невідома.

Прихильники ультраправих були рідко представлені серед нападників, але цей висновок також відзначається вищою часткою інцидентів зі значенням "невідомо", особливо в антиросійських інцидентах.

Вибрані антиукраїнські та антиросійські інциденти у 2022-2023 роках

Антиукраїнські напади

На антиурядовій демонстрації

На подружню пару напали учасники антиурядової демонстрації в березні 2023 року. У суботу вдень подружжя проїжджало на своєму автомобілі повз демонстрантів, які частково заблокували рух. Коли один з нападників помітив український номерний знак автомобіля, він почав бити кулаками по капоту. Водій вибіг з машини і крикнув нападнику, що той робить. Той напав на українця фізично, неодноразово - незважаючи на втручання антиконфліктної групи чеської поліції. Тим часом другий нападник бив ногою у двері автомобіля, в якому сиділа дружина чоловіка, на якого напали. В результаті нападу вона переживає за свою безпеку і погано спить. Її чоловікові вдалося залишитися без серйозних травм. Коли йому вдалося повернутися в машину і поїхати, перший нападник все ж таки встиг вирвати праве дзеркало заднього виду з автомобіля. Збитки, завдані автомобілю, були оцінені в автомайстерні в 70 000 чеських крон. Перший нападник був визнаний винним у Пошкодженні чужого майна відповідно до статті 228/1, 3 (b) Кримінального кодексу, Насильстві над групою осіб та над окремою особою відповідно до статті 352/2 Кримінального кодексу та Хуліганстві відповідно до статті 358/1 Кримінального кодексу. Суд засудив його кримінальним ордером до загального покарання у вигляді 6 місяців позбавлення волі з відстрочкою на 2 роки, далі до заборони на проживання на території столиці Праги на 1 рік і зобов'язав його виплатити компенсацію потерпілим. Другого нападника не знайшли.

“Ти з України?”

У жовтні 2022 року група з трьох чоловіків вийшла ввечері з дому покурити, після чого до них підійшов невідомий і, очевидно, п'яний нападник. Нападник звернувся до одного з них із запитанням: “Ти з України?”. Потім він вдарив його, а іншого вдарив кулаком в обличчя, розбивши йому губу і розгойдавши зуб. Жоден з нападників не чинив опору, не бажаючи загострювати ситуацію. Один з них викликав поліцію і згодом отримав лікування в лікарні (шви на рвану рану, видалення зуба приблизно через 3 дні після

нападу). Інший свідок, охоронець будинку, також був на місці події. У поліції є відеозаписи з камер спостереження, на яких зафіксований напад. Після того, як вони були опубліковані в засобах масової інформації, нападник здався поліції.

Слідчі кваліфікували інцидент як кримінальні проступки “Насильство проти групи мешканців та проти окремої особи” за статтею 352 та “Хуліганство” за статтею 358 Кримінального кодексу. За ці правопорушення суд призначив нападникам покарання у вигляді 10 місяців позбавлення волі умовно з відстрочкою виконання вироку на 18 місяців.

Пошкоджений зір

У грудні 2022 року чоловік з Якутії вийшов вночі з бару зі своїм другом, розмовляючи російською мовою. Дорогою на них словесно напала група з 4-5 чоловіків: “Українці, йдіть нахуй!”, “Довбані українці!”. Потім вони напали на одного з них, завдавши кілька ударів по голові. На місце події прибув патруль чеської поліції, який сказав постраждалому подати заяву про злочин у відділення поліції. Чоловіка, який зазнав фізичного насильства, відвезли швидкою допомогою до лікарні. Під час лікування було встановлено, що травми, отримані на одному оці, ймовірно, будуть незворотними - він бачив чорне коло по полю зору. Потерпілий подав заяву про вчинення особливо тяжкого злочину “Тяжке тілесне ушкодження”, за пунктами “f” частини 1, 2 статті 145 Кримінального кодексу у поєднанні зі злочином “Хуліганство” за частиною 1 статті 358 Кримінального кодексу, у співучасті зі статтею 23 Кримінального кодексу. Зрештою, поліція відклала справу, оскільки не встановила злочинців.

Вендета

У червні 2023 року група чоловіків напала на двох чоловіків у ресторані через те, що вони мали українське громадянство. Спочатку група напала на них словесно, потім інцидент переріс у фізичний конфлікт, коли нападники вдарили їх стільцями. В результаті інциденту ніхто не постраждав, а збитки, завдані майну ресторану, оцінюються в 50 000 чеських крон. Поліція затримала трьох чоловіків, яких підозрюють у порушенні громадського порядку та пошкодженні майна. Мотивом нападу, як вважається, була помста за нещодавній напад, скоєний особами української національності, під час якого один ром загинув, а інший отримав поранення.

“Я не розмовляю з бандерівцями”

У травні 2022 року співробітники однієї компанії напали на колегу через його українську національність з образами, погрозами і, зрештою, фізичним насильством. Спочатку один з нападників сказав: “Не йди сюди, я з бандерівцями не розмовляю!”, “Забирайся з Чехії і їдь назад в Україну. Ти капітан, тож їдь воювати туди, і нехай тебе там Путін розстріляє, український фашист і український хуй!”, “Через тебе тут дорого, і ти повинен нас слухати, тому що ми тут господарі, і ти тут нікому не потрібен. Ти будеш стрибати, як ми свиснемо”. Потім вони накинулися на нього з мітлою. Нападник пішов до свого безпосереднього керівника, а коли той не запропонував рішення, він пішов до директора компанії.

Директор не відреагував на інцидент, тому потерпілий звернувся до нього знову наступного дня. У цей момент директор вчинив напад: він нетактовно виштовхав чоловіка з кімнати для переговорів, при цьому потерпілий травмував свою раніше прооперовану спину. Співробітника, який словесно образив свого колегу, було визнано винним у злочині проти громадянського співіснування, враховуючи упереджене ставлення, і йому було оголошено дисциплінарне покарання у вигляді догани. Поведінка директора була розслідувана органом, що розглядає правопорушення.

Дрилі та шини

Чоловік проколював шини автомобілів з українською реєстрацією з квітня по вересень 2022 року. За допомогою акумуляторної дрилі та свердла він пошкодив понад 20 українських автомобілів, припаркованих у Празі 8 та 9. Він робив це послідовно протягом 5 місяців. Чоловік був спійманий на місці злочину співробітниками Департаменту по боротьбі з екстремізмом і тероризмом і затриманий на місці за підозрою в злочинному пошкодженні чужого майна через його національну приналежність. Суд засудив зловмисника, який зізнався у скоєнні злочину, до остаточного кримінального покарання у вигляді штрафу в розмірі 100 100 чеських крон і конфіскації акумуляторної дрилі.

Напад на соціальну працівницю

Працівниця соціальної служби зазнала нападу під час роботи в травні 2023 року, коли донька клієнтки погрожувала їй під час перевірки контракту з клієнткою. Вони включали такі висловлювання, як “Прийдеш сюди ще раз, і я тебе вб’ю”, “Я тебе звідси не випущу і вб’ю”, “Повертайся в Україну”. Вона також сказала їй, що “не пустить українську жінку додому”. Про інцидент було повідомлено в місцевий відділ у супроводі начальника служби. У серпні 2023 року було винесено не остаточний кримінальний наказ, яким нападницю визнали винною у вчиненні злочину “Насильство щодо групи громадян або щодо окремої особи”, передбаченого статтею 352 Кримінального кодексу. Її було засуджено до 6 місяців позбавлення волі умовно з випробним терміном на 12 місяців. Суд вирішив не розглядати позов потерпілої про відшкодування моральної шкоди.

Залякування біля гуртожитку

Десятки людей пройшли містом увечері в липні 2023 року, скандуючи антиукраїнські гасла, в тому числі на місці гуртожитку, де проживають іноземці. За повідомленнями ЗМІ, гасла були такі: “Україно, виходь! Виходьте, виродки!”. Представник поліції заявив, що правоохоронці розберуться з інцидентом і, серед іншого, з’ясують, чи має він “расистський підтекст”. Інцидент стався після демонстрації, скликаної після вбивства ромського чоловіка в Брно, де злочинцем нібито був чоловік з України.

Антиросійські напади

Учень з Росії, став жертвою булінгу

У березні 2022 року однокласники знущалися над учнем другого класу празької початкової школи через його російське походження. Вони обзивали його “фашистською свинею” і звинувачували в агресії Росії проти України, таким чином виокремлюючи його з групи однокласників. Йому дуже важко переживати ці напади. Він не хоче ходити до школи і побоюється за свою безпеку. Матір намагалася вирішити ситуацію з вчителем та адміністрацією школи, але безрезультатно.

“Здохніть, росіяни, окупанти”

Увечері березня 2022 року невідомий подзвонив у двері квартири, в якій мешкає чоловік з російським прізвищем, а потім вигукнув у слухавку: “Здохніть, росіяни, окупанти!” Крім того, оскільки словесний напад стався невдовзі після початку російського вторгнення в Україну, ми вважаємо, що це був упереджений напад, який ґрунтується на здійсненні колективної провини.

“Вали додому, російський виродку”

Двоє чоловіків зазнали нападу, коли їхали потягом до України, щоб піти на військову службу в березні 2022 року. Деякі інші пасажери словесно напали на них через їхню нібито російську національність. Один з них сказав: “Вали додому, російський виродку”. Ймовірно, це сталося через те, що постраждалі розмовляли українською мовою, яку нападник сприйняв за російську.

“Пиши чеською в Чеській Республіці”

Наступного дня після початку російського вторгнення в Україну було розбито вітрину празького магазину з назвою, написаною кирилицею. Наступного дня на магазині явилася жовто-блакитна стрічка і напис “У Чехії пиши чеською”. Коли вивіску зірвали, вітрину знову заклеїли жовто-блакитними наліпками з картою України та написом “Ні війні!”. З огляду на ці обставини, ми припускаємо, що йдеться про упереджену атаку проти російської національності.

Послуги для потерпілих, які надає In IUSTITIA

Ви, члени вашої родини або друзі можете опинитися в ситуації, коли на вас нападуть, завдадуть вам фізичної шкоди або обзиватимуть вас тільки тому, що ви розмовляєте українською або російською мовою. Насильство проти людей через їхню національність є різновидом упередженого насильства, яке в Чеській Республіці є незаконним і може бути як кримінальним злочином, так і проступком.

Насильство з упередженням має не лише прямий вплив на здоров'я чи майно потерпілих, але й зачіпає їхню внутрішню сутність - те, ким вони є. Тому часто наслідки насильства на ґрунті упередження супроводжуються погіршенням психічного здоров'я, що, в свою чергу, може бути джерелом інших несприятливих ситуацій, таких як втрата роботи, погіршення стосунків з оточуючими, економічні проблеми. Цим проблемам можливо запобігти, якщо вчасно звернутися за професійною допомогою.

Якщо ви зіткнулися з упередженим насильством, ви можете звернутися до поліції Чеської Республіки або до організації "In IUSTITIA" та її консультаційного центру "Юстина". Поліція розслідує справу, і винуватець може бути покараний судом або адміністративним органом. Однак, також протизаконно публічно заперечувати, ставити під сумнів або схвалювати геноцид, злочини проти людяності або воєнні злочини, зокрема, у зв'язку з війною в Україні. Це можна робити не лише усно, а й, наприклад, носити різноманітні нашивки. Навіть у цих випадках можна звернутися до поліції або до нас.

Консультаційний центр "Юстина" надає соціальні, психологічні та юридичні послуги жертвам насильства на ґрунті упередження. Юридичні послуги полягають у наданні правової інформації та юридичному представництві у кримінальних провадженнях. Соціальні послуги полягають у наданні кризового втручання для подолання гострої стресової реакції після нападу, визначенні потреб жертв, наслідків нападу та пошуку рішень, а також у супроводі жертв протягом усього процесу подолання наслідків нападу.

Психологічні послуги включають як разові психологічні консультації, так і довготривалу терапію. Всі наші послуги надаються професійно та безкоштовно.

В контексті російської агресії в Україні ми також надаємо послуги жертвам і свідкам воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Соціальні послуги включають, окрім кризового втручання, терапевтичні послуги, картування потреб жертв (свідків), сприяння та допомогу в усіх сферах, що постраждали від наслідків

воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Юридичні послуги включають супровід під час судових процесів та юридичне представництво.

Якщо ви хочете скористатися нашими послугами або проконсультуватися з приводу того, що з вами сталося, зателефонуйте на безкоштовну телефонну лінію (четвер 16.00-18.00 українською та російською мовами), надішліть електронного листа або заповніть форму повідомлення.

800 922 922

poradna@in-ius.cz

Ми будемо вдячні, якщо ви повідомите про напад, навіть якщо ви не хочете користуватися жодними послугами. Інформація про напад важлива саме для моніторингу насильства на ґрунті упередження та для того, щоб краще спрямовувати допомогу жертвам.

Poznámky

1) Це інформація з регулярної оцінки розвитку зареєстрованої злочинності за минулий рік, з якою можна ознайомитися [ТУТ](#).

2) Ситуаційні звіти Міністерства внутрішніх справ доступні [ТУТ](#).

3) Аналітичні матеріали доступні [ТУТ](#).

4) Hanes, E., & Machin, S. (2014). Hate crime in the wake of terror attacks: Evidence from 7/7 and 9/11. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 30(3): 247–267; Dish, I., Cavendish, J.C., & King, R.D. (2011). Historical Events and Spaces of Hate: Hate Crimes against Arabs and Muslims in Post-9/11 America. *Social Problems*, 58(1): 21–46.

5) Piatkowska, S.J., & Stults, B.J. (2022). Brexit, terrorist attacks, and hate crime: A longitudinal analysis. *Social Problems*, 69(4): 968–996; Piatkowska, S.J., & Lantz, B. (2021). Temporal clustering of hate crimes in the aftermath of the Brexit vote and terrorist attacks: A comparison of Scotland and England and Wales. *The British Journal of Criminology*, 61(3): 648–669; Devine, D. (2021). Discrete events and hate crimes: The causal role of the Brexit referendum. *Social Science Quarterly*, 102(1): 374–386.

6) Schumann, S., & Moore, Y. (2023). The COVID-19 outbreak as a trigger event for Sinophobic hate crimes in the United Kingdom. *The British Journal of Criminology*, 63(2): 367–383; Han, S., Riddell, J.R., & Piquero, A.R. (2022). Anti-Asian American hate crimes spike during the early stages of the COVID-19 pandemic. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(3–4): 3513–3533; Gray, C., & Hansen, K. (2021). Did Covid-19 lead to an increase in hate crimes toward Chinese people in London. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 37(4): 569–588.

7) У кримінології давно існує думка, що поліцейська статистика злочинності не стільки відображає «реальний» стан злочинності в суспільстві, скільки є свідченням діяльності поліції, її інтересів, уподобань, можливостей і практик, які, в свою чергу, зумовлені інтересами, уподобаннями, можливостями і практиками громадськості. Іншими словами, навіть якщо поліцейська статистика показує, що особи з українським громадянством представлені серед притягнутих до кримінальної відповідальності більше, ніж у середньому по етнічних групах, це, швидше за все, буде інформацією про те, на яку етнічну групу більше звертають увагу поліція та громадськість, і чия злочинність, відповідно, з більшою ймовірністю потрапить до статистики. Тому важливо доповнювати поліцейську статистику іншими типами даних.

Наявні дані поліції свідчать, що частка переслідуваних осіб з українським громадянством серед усіх осіб з українським громадянством у Чехії є нижчою, ніж частка переслідуваних осіб серед усіх мешканців Чехії. У 2022 році частка переслідуваних осіб у населенні Чехії становила 0,7% (навіть після вирахування осіб з українським громадянством), тоді як частка переслідуваних громадян України в Чехії становила 0,4% від усіх громадян України у Чехії. Однак до цього порівняння також слід ставитися з обережністю. З кримінологічних досліджень відомо, що досвід скоєння злочинів та їхня реєстрація поліцією залежать щонайменше від віку та статі, а отже, порівняння слід проводити і на цих більш детальних рівнях. Наведені вище цифри були розраховані з використанням даних, доступних [тут](#).

8) Річні звіти доступні [тут](#).